

Euskal gatazkak gure izaera baldintzatu badu, nola ez dugu gaia jorratuko?

Mikel Iburguren eta Ekain Albite 'Negu hurbilak' Filma

Ez da ohikoa ihesean ari den euskal militante baten ezinegona zineman irudikatzea. Ohikoa ez den moduan, film bat osatzeko Zubietako herritarrak jartzea aktore lanetan. Are gutxiago, zuzendari kategoriaren azpian lau izenekin egitea topo. Esanahiz betetako isiluneekin osatu du Negu kolektiboak *Negu hurbilak* filma, baina Mikel Iburguren eta Ekain Albitekin badakite hitzak jartzen hura eginez bizi izan duten guztiari.

 LANDER ARRETXEAA BEREZIARTUA DANI BLANCO / ARGIA CC BY SA

Film labur izateko asmotan hasi zena nazioartean mugitzen ari zareten film luzea da orain. Zer gertatu da bidean?

Ekain Albite: Bartzelonako ESCAC zine eskolako gradu amaierako film labur gisa jaio zen, baina antzeman genuen labur bat baino zerbait gehiago zegoela hor, eta aurre egin behar geniola luze bat egiteak ematen zigun errespetuari. Eskolak ez zuen baimentzen film luze bat egitea, baina lortu genuen haiek eskubideak guri itzultzea, guk nahi genuen bezala jarraitzeko. Ekoiztetxeak sartu ziren gero, eta haiek aurreratutako diruarekin, bigarren grabaketa saio bat egin ahal izan genuen. Sei hilabete eskasean, ikasle-pelikula zena, pelikula profesionala bihurtu zen.

Bidezidorrak aurkitu dituzue, bestela

oso zaila den zerbait egiteko: gaztea izanda eta filmografia oparorik gabe, film luze bat ekoiztea.

Mikel Iburguren: Bai. Filma ez bagenu abiatu ESCACen aitzakian, askoz muga gehiagorekin egingo genukeen topo. Diru gehien materialean inbertitu dugu, 16mm-tan eta analogikoan grabatu dugulako, eta hori ESCACen diruarekin egin genuen. Dena den, hamar laguneko talde bat egon da oso-oso inplikatur, gau eta egun, diruari ia begiratu gabe.

E.A.: Zuzendaritzaren kategorian lau izen agertzen gara, lauok garelako prozesu osoa bizi izan dugunak, baina denera hamar bat laguneko lantaldea egon da gurekin Zubietan, ia bi urtez. Haietako askok hartu dituzte prozesu klasikoago batean zuzendariak hartuko lituzkeen eraba-

kiak. *Negu hurbilak* lagun-talde batek, nolabaiteko determinazio bati segika, egin duen pelikula da. Eta noski, babesten gaituztenen eta Zubietako herritarren harrerari esker egin ahal izan dugu.

16 mm-tan egitearen erabakiak zenbat du estetikoak? Bada egiteko modu bat ere?

E.A.: 16mm-tan grabatzea, hasteko, hau tu estetikoa da. Saiatzen gara estetika arrazionalizatu eta justifikatzen, baina ez da zertan. Bazuen funtzio bat hala ere: pila bat mugatzen gintuela. Eszena bakoitzak grabatu genezakeen, asko jota, bi aldiz; eta sortzen zen giro bat, kontzientzia horretatik, oso berezia. "Ekin" esaten genuenetik moztu arte gertatzen zena oso hil ala bizikoa zen, eta horrek talde guztia

mantentzen zuen erne, momentuarekin konektatuta.

Lehen planoetatik hasi eta azkeneraino, Zubietara oso presente dago. Zergatik Zubietara eta ez beste herri bat?

E.A.: Gutako inork ez zuen lotura pertsonalik Zubietarekin. Euskal Herria bukoliko erromantizatu hori aurkitu nahi genuen. Aritu ginen mugaren inguruetan bila, baina Zubietara iritsi ginen halako batean, eta ikusi genuen erabat isolatuta zegoela, inguruko herriak baino gehiago. Oso interesgarria iruditu zitzaigun horrek sortzen duen guztiari ere begiratzea.

M.I.: Baina Ekain, kontatu ezak historia erreala. Zeinek zabaldu zian bidea? Hire anaiak.

E.A.: [Barrez] Bai, hori ere egia da. Ez genuen herrian inork ezagutzen eta norbait behar genuen kontaktu gisa. Nire anai albaitaria da eta oso ondo ezagutzen du landa-eremua. Hari galdetu nion, eta kontaktu bat pasa zigun, Doneztebekoa, baina Zubietara ondo ezagutzen zuena. Gelditu ginen harekin, eta iristean, bat-batean, arrebak etorri zen haren partez. Zubietara goitik behera ezagutzen zuen, eta berak ireki zizkigun ate guztiak segituan. Lehenengo egunean bertan, gero pelikulan azaldu diren batzuekin egon ginen sagardoa edaten. Covid garaia zenez, gu ginen berrietasun bakarria herrian, eta denek hartu gintuzten gogoz. Oso harreman estua egin dugu. Eszenatoki soila izango zena, pelikularen ezinbesteko elementua bihurtu da. Bai Zubietara, baita zubietarrak ere.

M.I.: Nafarroako Film Comisionekoek argi eta garbi esan ziguten Zubietara ez joateko, ezinezkoa zela bertan grabatu ahal izatea. Baina pelikulak herrian egin duen bidea izugarria izan da. Irtsi ginen asmo narratibo batzuekin, eta herrian sartu ahala, paper guztiak puskatu genituen, berriro hasteko gure asmoak eraikitzen. Herri osoa ezagutu genuen pixkanaka, eta horrela eman diogu forma. Gogorrena izan da ezin izan dugula jende guztia pelikulan sartu.

Nahi izan dute agertu, ordea. Harrigarria da...

M.I.: Esaten genien pelikula bat egingo genuela, baina hiru urteko prozesua izan denez, pelikula beti izan da halako promesa urrun bat, airean zegoena. Gu

Filmeko hainbat fotograma.

egoten ginen haiekin kafea hartzen, bazkaltzen, patxarana edaten.... baina iritsi zen une bat etxez etxe joan behar izan genuela gogorarazten benetan egingo genuela pelikula, hau da, agertu egingo zirela. Beñardo, adibidez, artzainarena egiten duena bigarren zatian, pertsona berezia zen, izan dituen bizipenek lotura dutelako pelikulak kontatzen duenarekin. Eta justu Beñardo zen zalantza gehien zituena. Pixkanaka toki eroso bat sortu genuen, animatu zen arte.

E.A.: Arau antropologiko guztien aurka, komunitate horren parte izan gara gu, eta haiek eman digutena eman nahi izan diegu guk. Materialki oso arraroa zen, katalan batzuk –lan-taldearen zati handia katalana baitzen–, kamerekin, Zubietan egotea. Eta hala ere, konexio oso estua sortu da denon artean.

Mikel, aktore zuzendaria zeu izan zara nagusiki. Jone Laspiur kenduta, gainontzeko aktoreak ez dira profesionalak izan. Nola egin duzu lan haiekin?

M.I.: Aktore lana asko errespetatzen dut, baina iruditzen zait, pelikula honekiko zintzoa izate aldera, ezin genuela beste modu batera egin. Behin ulertzen duzu-

nean non dagoen pelikulak behar duena, ezin diozu heldu zure usteak plasmatzeko nahi itsu horri. Aktore izan edo ez, sortze prozesu batean oso irekita egon behar duzu. Haserre nengoke nire buruarekin, ikusita zein egoera berezia genuen, hori islatzen asmatu izan ez banu.

M.I.: Zinegileak ulertzen duenean bere begien aurrean gertatzen dena interesgarriagoa izan daitekeela buruan duena baino, mundu berri bat zabaltzen zaio. Jende askok nahi du paperean irudikatu duena zehatz-mehatz egitea, baina ikusi genuen gertatzen zena askoz konplexu eta interesgarriagoa izan zitekeela, eta gero guk eraman behar genuela gurera, kamera eta muntaiaren bidez. Adibide bat: bat-batean, Anitak –filmeko pertsonaietako bat– esaten du bizilagunari deituko diola, eta guk erabakitzen dugu grabatzea. Kristoren momentua atera genuen hortik. Eman geniezaiokeen gidoi oso itxi bat eta instrukzio zehatzak Anitari, eta egingo zukeen. Baina hori ez zen gure pelikula izango. Grabatzen hasi eta berehala ikasi genuen ezin genuela gehi-gi fikzionalizatutako zerbait egin.

Jone Laspiur, neurri batean, pantailaren beste aldean egonda

ere, zuen bandokoa izan dela esan daiteke?

M.I.: Erabat. Argi genuen nahi genuela Jone Laspiur bera prozesuaren parte izatea. Eta ez hori bakarrik, behar genuen norbait, barrutik ere, besteak zuzendu eta laguntzeko aukera izango zuena. Aliatu bat, guk behar genuen norabidean tiratzeko. Uste zuen hasieran oso lan konkretu bat egin beharko zuela, baina ulertu zuenean zein zen bere tokia, Zubietara joango zela baina ez entseatzera, baizik eta jendea ezagutzera, baina kontu handiz, lagunegi egin gabe... Hori ulertu zuenean, erabat sartu zen prozesuan. Noski, analogikoak hori du, inork ezin zuen jakin, errebelatu arte, zer aterako zen. Baina nik banekien oso ondo ari zela, eta kritika guztietan asko azpimarratu da egin duen lan ona.

Izkin egin diogu orain arte gaiari, baina *Negu hurbilak* euskal gatatzaren aurpegi bat edo batzuk mahai-gaineratu nahi dituen pelikula da. Iheslari bat eta bere harrera sarea ditu protagonista.

M.I.: Bai. Azken urteetan fikzioan eraiki diren errelatoetatik kanpoko zerbait egiteko beharra eta gooa sentitzen genuen.

Orain arte egin dena begirada morboso eta epiko batekin egin da, idealizazio edo gorroto logikatik. Gu beste toki batetik abiatu gara. Zubietan lan luze bat egin dugun bezala, beste dokumentazio prozesu luze bat egin dugu mugalariekin, ihesean ibili den jendearekin eta abar. Akzio askoko film bat izan zitekeen, baina kontatu digutena ez da hori izan. Zain egotearen eta isiltasunaren minak kontatu dizkigute guri, eta hori izan da guk pelikulara eramán duguna. Hori erabakiorra izan da Laspiurren pertsonaia eraikitzeke, baina baita pelikularen tonua eta energia erabakitzeke ere.

Hala ere, oso gauza gutxi esaten dira protagonistaren ihesaz. Zergatik hautatu duzue anbiguotasun hori?

E.A.: Pelikula oso politikoa eta ideologikoa da, baina politiziazioetik urruntzen saiatu gara. Guk gatazka armatuaren amaiera bizi izan dugu, eta pelikula hau 2011n oso kokatuta badago ere, bada 2023tik egindakoa. Gelditu diren arrastoei begira jarri gara. Non dago jende hori? Nola dago gatazka bere azalean bizi izan duen jendea? Isiltasun handia dago hor, eta leku bat eman nahi izan diogu isiltasun horri. Fokua pertsona horien zaurietan jartzea da pelikulari izaera politikoa ematen diona.

M.I.: Batzuetan, mendi osoa argazkitzen saiatzen gara. Guk argazki orokorrako horren zati txiki bati begiratu nahi izan diogu, hautu ideologiko eta artistikoekin egindako puzzlea osatzeko gero. Prozesu aldakorra izan da, kontatu zigutenaren arabera eraiki nahi izan dugulako filma. Horregatik ez da definitzen jone nor den, zer egin duen... Norberak bere interpretazioa egingo du, baina guretzat izaera indefinitu horrek balio du kontatu diguten guztia ordezkatzeko. Oso modu narratibo eta esplizituan kontatzen saiatuz gero, gu

“ ”

16mm-tan grabatzea, hautu estetikoak izateaz harago, funtzio baten adierazle da: pila bat mugatzen gintuen

Ekain Albite

ere erori gintezkeen epika eta halakoe-tan. Eta hori ez genuen nahi.

Deigarria da paradoxa: isiltasunek ardatzen duten film honek berak azaltzen du zergatik ez den gaiak hitz egiten.

E.A.: Noski, oso gauza erreala da isiltasun hori. Ez da lizentzia poetiko bat. Baten batek kontatu zigun, adibidez, etxeko ja-bearekin kozinatzen zueneko momentua

oso berezia zela beretzat, hortik kanpo ez zuela ia kontakturik inorekin. Badu bere azalpena ere: ezin zioten elkarri informazio gehiegi eman, eta harreman estuegia sortu ere ez, arriskutsua izan zitekeelako edo ez zekitelako berriro ikusiko ote zuten elkar. Oso zaila da egoera horretatik harreman bat eraikitzea, baina aldi berean, muga horiekin ere, goxotasuna edo maitasuna adierazteko premia bat badago, komunikatzekoa.

Iheslariaren figura irudikatzen dugunean, ziur asko, lehenago jotzen dugu gizonezko aurpegia jartzera. Zuek beste bide bat hartu duzue.

M.I.: Ez dugu gehiegi pentsatu. Prozesuan egon da pertsona bat, dokumentazio lan horretan markatu gaituena, eta emakumezkoa dena. Eta hortik eraiki dugu hasiera, nolabait. Horregatik ez dugu zalantza handirik izan.

E.A.: Elkarrizketa horrek asko baldintzatu gintuen. Haren bizitza kontatzeko nahia piztu zigun. Naturaltasunez erabakita ere, bada modu bat, hori esatekoa:

iheslariaren irudia ez dela derrigor uste dezakeguna. Eta egia da horrek pelikula asko aldatzen duela. Isiltasun horietan sortzen den putzu sakon hori, iheslaria gizona balitz, desberdina litzateke.

Filmak uzten dituen hutsuneak memoriarekin betetzeko gaitasuna dugu guk, baina filma nazioarteko jaialdietan ari da ibilbidea egiten. Ikusleek ulertu dute?

M.I.: Kezka bagenuen, filma modu jakin batean dagoelako egina, eta hizketagaita dena delako. Herrialde batzuetan ez dute apenas euskal gatazkaren berri, baina hala ere aurkitzen dituzte elementu uni-bertsalak. Badago jendea oraindik ere ihesean zientoka herrialdetan. Pelikulak hitz egiten du horri buruz, porrotarekiko beldurrari buruz, ezinegonaz, itxarroteaz...

E.A.: Locarnoko Jaialdian (Suitza) adibidez, aurreiritzirik ez zutenez, entrega handiagorekin heldu zioten pelikulari. Gaitasuna izan dute kapa batzuk irakurtzeko guk kontzienteki antzeman ez genituenak. Sakonago jotzen dute, ez daudelako baldintzatuta kontakizun baten aurrean duten jarrera bat edo besteagatik. Hori oso ederra izan da. Valladoliden gaueko hamabietan hasi zen solasaldia,

“ ”

Zinegileak ulertzen duenean bere begien aurrean gertatzen dena interesgarriagoa dela buruan duena baino, mundu berri bat zabaltzen zaio

Mikel Iburguren

eta hala ere hogeita hamar lagun geratu ziren, galderak egin eta erantzunak jasotzeko gogoz. Galdetu ziguten ere gai hau zergatik hautatu genuen. Gatazkak gure bizitza eta izaeraren parte bat baldintzatu du. Nola ez genuen ba gai hau jorratuko?

M.I.: Espainiako Estatuan eta Euskal Herrian, denok gaude sinopsiak ematen duen informazioak baldintzatuta. Batzuetan alde jokatu du, eta bestetan kontra, baina bada muga bat pelikulari begira-

tzeko. Horregatik saiatu gara sorkuntzari eta zinemari ere bere tokia uzten.

E.A.: Ikusleak erabaki behar du nahi duen pelikularen parte izan edo ez. Ez badu parte izan nahi, izango da motela, aspergarria, monotonoa... Baina barruan sartzen bada, irakurketa goitik behera aldatzen da. Pelikulak hutsune asko ditu bete behar direnak, baina ez dira behartuak edo tranpa narratibo soil bat. Hutsune horiek esanahia dute.

Lanak ez du film komertzialen tankerarik. Zinema aretoetan izango da ordea, laster, 2024an.

M.I.: Prozesuan bat-batean konturatu ginen ikasle proiektu bat gainditu zuela gure pelikulak, eta saiatu gintezkeela mundu osoan zehar dauden jaialdietan mugitzen. Harrera ona izan du eta horren ondorioa da gero etorri den guztia. Zorionez, badaude areto asko programazio alternatiboago bat eskaintzen dutenak. Jende asko etorri zaigu *Negu hurbilak* programatzeko gogoz. Pelikula hau ez zen inondik inora sortu zinema aretoetan egoteko bokazioarekin, baina behin honaino iritsita, gure asmoa da Euskal Herri osoan eta Espainiako Estatuko hiriburuetan, gutxienez, erakutsi ahal izatea. ●